

ΓΙΑΤΙ ΜΙΑ ΑΚΟΜΑ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ;

Ένα σκηνικό θεσμικής διεθνοποίησης της εκπαίδευσης και της καινοτομίας

Γιώργος Μαυρογιώργος

Βρισκόμαστε μπροστά σε έναν σχεδιασμένο και προγραμματισμένο ευρωπαϊκό πειραματισμό με αντικείμενο τη *θεσμική διεθνοποίηση της εκπαίδευσης*. Με πολιτικές υποστήριξης, συμπλήρωσης και επικουρικότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και γενικότερα σε μια Ευρώπη που αλλάζει, δρομολογούνται εξελίξεις που συνδέονται με το τέλος του μονοπωλίου του έθνους-κράτους και αναδεικνύουν τάσεις *ομοιοτροπίας και εναρμόνισης στην εκπαιδευτική πολιτική των κρατών-μελών*. Διακηρύξεις, ψηφίσματα, προγράμματα, δίκτυα, ομάδες εργασίας, ανταλλαγές, συμφωνίες, διάλογοι κ.ά. έχουν δημιουργήσει ένα ιδιαίτερα καταϊγιστικό πεδίο ιδεολογικής διαχείρισης των πολιτικών για την εκπαίδευση, που βρίσκεται έτσι κι αλλιώς σε «ζώνη θυέλλης».

Με τα γνωστά πλέον κοινοτικά προγράμματα προωθείται η ιδέα ενός κοινού εκπαιδευτικού συστήματος που να αρθρώνεται και να συνδέεται με τον τομέα προσφοράς εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο πλαίσιο **μιας πολιτικής για ανοιχτή διαβίου συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση**. Η τυπική εκπαίδευση, από το υποχρεωτικό σχολείο μέχρι τις μεταπτυχιακές πανεπιστημιακές σπουδές, επανεξετάζεται ή αναπροσδιορίζεται ως προς τις προϋποθέσεις ένταξής της σε μια πολιτική ανάπτυξης δικτύων ανοιχτής διαβίου μάθησης. Η τελευταία θεμελιώνεται στις μορφές και τις εμπειρίες της τυπικής εκπαίδευσης αφενός και στις επαγγελματικές ή άλλες άτυπες και μη συμβατικές εκπαιδευτικές εμπειρίες που αποκτούν τα άτομα στη ζωή τους αφετέρου.

Η ραγδαία ανάπτυξη αυτών των πολιτικών εξηγείται αν λάβουμε υπόψη ορισμένους δείκτες αλλαγών που έχουν συντελεστεί. Η αναδιάρθρωση της παραγωγής και της απασχόλησης, η ραγδαία εισαγωγή του αυτοματισμού και της μικροηλεκτρονικής, η ταχύτητα παλαιώσης της τεχνολογίας, η διεύρυνση του ελεύθερου χρόνου και η ελαστικοποίηση του εργάσιμου χρόνου, οι αλλαγές των εργασιακών σχέσεων, η αποσύνδεση του τίτλου σπουδών από την απασχόληση, η ανεργία κ.τ.λ. έχουν συνδεθεί με διάφορες στρατηγικές επαγγελματικού επαναπροσανατολισμού και επαγγελματικής τελειοποίησης στο πλαίσιο ενός ευέλικτου, αρθρωτού και ανοιχτού συστήματος βασικής τυπικής εκπαίδευσης και διάφορων δομών άτυπης και διαβίου εκπαίδευσης. Συστηματικά αναζητούνται προϋποθέσεις αναγνώρισης και πιστοποίησης ακαδημαϊκών, μορφωτικών και επαγγελματικών εμπειριών. Η τυπική εκπαίδευση δεν εξασφαλίζει την ένταξη στην απασχόληση όσο προσφέρει την

κατ' αρχήν προϋπόθεση. Οι εργαζόμενοι πλέον καλούνται να εξασφαλίζουν προϋποθέσεις **επαγγελματικής κινητικότητας, ευελιξίας και προσαρμογής στις συνεχείς αλλαγές.**

Υπ' αυτές τις συνθήκες, τίθεται ζήτημα ανασυγκρότησης του περιεχομένου της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης για την απόκτηση όσο το δυνατόν ευρύτερων γνώσεων και μόρφωσης. Θα υποστηρίξαμε ότι, υπ' αυτές τις συνθήκες, το δίκτυο της τυπικής εκπαίδευσης και κυρίως το ενιαίο υποχρεωτικό σχολείο καλείται να ανασυγκροτηθεί και να ασχοληθεί ιδιαίτερα με όσους χάνουν αυτό το σχολείο μέσα από διαδικασίες σχολικής αποτυχίας, διάκρισης και διαρροής. Οι πολιτικές ακώλυτης προαγωγής και επιείκειας, χωρίς να εξασφαλίζεται η απόκτηση βασικών και θεμελιωδών γνώσεων, σε συνδυασμό με την κυριαρχία των πρακτικών που ευνοούν τη μηχανιστική αποστήθιση και απομνημόνευση, είναι σε βάρος, κυρίως, των μαθητών που προέρχονται από μη προνομιούχα κοινωνικά στρώματα.

Έτσι κι αλλιώς η παντοδυναμία και το μονοπώλιο του τυπικού σχολείου έχει αντικειμενικά αρθεί. Αυτό καθαυτό το γεγονός συνιστά μια πρόκληση που, αν δεν απαντηθεί, θα συνδεθεί με εξελίξεις κατάρρευσης του καθιερωμένου δημόσιου τυπικού εκπαιδευτικού δικτύου από την πρωτοβάθμια προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι οποίες θα πλήξουν ιδιαίτερα όσους προέρχονται από μη προνομιούχα κοινωνικά στρώματα. Η πολιτική ανασύνταξης του σχολείου μπροστά σε αυτές τις αλλαγές είναι αδύνατη χωρίς συγκροτημένη παρέμβαση με καινοτόμες πρωτοβουλίες στην εκπαίδευση και με συστηματική συμβουλευτική: τη συμβουλευτική εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων.

Υποστηρίζουμε την άποψη ότι οι πολιτικές καινοτομίας έχουν περισσότερες προϋποθέσεις ουσιαστικής παρέμβασης όταν έχουν ως προσδιοριστικό τους στοιχείο τη δομική τους ένταξη στο σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αρχίζοντας από τις πρώτες εκπαιδευτικές βαθμίδες με μια διά βίου προοπτική. Τελικός και μακροπρόθεσμος στόχος δεν είναι τόσο η προώθηση και η υποστήριξη μιας συγκεκριμένης και μεμονωμένης καινοτομίας ή ενός αποσπασματικού εκπαιδευτικού μέτρου όσο η ανάπτυξη θεσμικών και δομικών προϋποθέσεων και η προώθηση επαγγελματικών νοοτροπιών που κάνουν τη συνεχή αλλαγή των όρων της εκπαιδευτικής διαδικασίας αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής εργασίας. Μακροπρόθεσμος στόχος της είναι η αλλαγή του πολιτισμού της καθημερινότητας της εκπαίδευσης και η προώθηση επαγγελματικού καινοτομικού ήθους που να παρακινεί το σύνολο των φορέων σε συλλογικές μορφές διαρκούς πρωτοβουλίας για αλλαγή.

Η άσκηση του εκπαιδευτικού έργου είναι ανοιχτή σε διλήμματα, αντιφάσεις και συγκρούσεις και απαιτεί αποφάσεις και κρίσεις σε ένα πλαίσιο αναπόφευκτης αβεβαιότητας. Οι εκπαιδευτικοί δεν μπορούν, πλέον, να περιορίζονται στην τυπική διεκπεραίωση της διδασκαλίας. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι το διδακτικό τους έργο είναι δευτερεύουσας σημασίας.

Όλα αυτά προϋποθέτουν την αποδόμηση της ρουτίνας του αυτονόητου και του δοσμένου. Σε όλη αυτή την υπόθεση πολύ σημαντικό ρόλο παίζουν οι πρακτικές και οι αντιλήψεις που κυριαρχούν για την εκπαιδευτική διαδικασία.

Η κυριαρχία της «μεθοδολογικής μανίας» και των τεχνικών υποβαθμίζουν την υπόθεση σε ζητήματα τεχνικής και μεθόδου («πώς»). Η συμβουλευτική και ο προσανατολισμός των μαθητών λόγου χάρη δεν μπορεί να εκφυλίζεται σε άσκηση σε τεχνικές εξεύρεσης εργασίας ή συμπλήρωσης βιογραφικού και στα τρικ της πρώτης συνέντευξης. Χρειάζεται να συντρέξουν κοινωνικές, πολιτισμικές, υλικές και θεσμικές προϋποθέσεις. Αυτές καλείται ο εκπαιδευτικός να τις ανιχνεύει, να τις κατανοεί, να τις ερμηνεύει και να τις αξιοποιεί στο πλαίσιο της σχετικής του αυτονομίας, ώστε να παρεμβαίνει μετασχηματιστικά ενσωματώνοντας τη συμβουλευτική και τον επαγγελματικό προσανατολισμό ως δομικό στοιχείο στο σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η Πρωτοβουλία, με το σύνολο των δράσεων που έχουν σχεδιαστεί, θεμελιώνεται σε μια αφηρητική παραδοχή, σύμφωνα με την οποία η εκπαίδευση και τα εκπαιδευτικά προγράμματα που προσφέρονται, και κατ' επέκταση η σύνδεσή της με την απασχόληση, μπορούν να κατανοηθούν πληρέστερα ως πτυχές της ευρύτερης κοινωνικής λειτουργίας του σχολείου. Στο πλαίσιο αυτής της παραδοχής, η εκπαίδευση προσφέρει συγκεκριμένες γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες (και όχι άλλες) και προωθεί κυρίαρχες αντιλήψεις για την κοινωνία, τον άνθρωπο, την εργασία, κ.ά. Σε συνδυασμό με αυτά, η εκπαίδευση συμβάλλει στην επιλογή και την κατανομή των ατόμων, τόσο κατά τη διαδρομή τους εντός του εκπαιδευτικού συστήματος, από το νηπιαγωγείο μέχρι την τριτοβάθμια εκπαίδευση, όσο και κατά τη μετάβασή τους από την εκπαίδευση στην απασχόληση. Πρόκειται για κατάταξη και επιλογή των ατόμων στις ιεραρχημένες βαθμίδες της εκπαίδευσης και στις ιεραρχημένες θέσεις του υφιστάμενου καταμερισμού εργασίας. Αυτές, βέβαια, οι λειτουργίες δεν επιτελούνται μηχανιστικά, καθώς το εκπαιδευτικό σύστημα και τα υποκείμενα, διδάσκοντες και εκπαιδευόμενοι, διαθέτουν σχετικό βαθμό αυτονομίας. Οι όροι κοινωνικού επικαθορισμού προσδιορίζουν ως ένα μεγάλο βαθμό τη σχολική επιτυχία αλλά και οι στρατηγικές των υποκειμένων για κοινωνική κινητικότητα, μέσω της εκπαίδευσης, προσφέρονται για την άσκηση έγκαιρης και προληπτικής παιδαγωγικής αντισταθμιστικής παρέμβασης για ανάπτυξη ικανοτήτων και γενική παιδεία.

Αν δεχτούμε τα παραπάνω, η καινοτομία, η συμβουλευτική και ο επαγγελματικός προσανατολισμός προσφέρεται ιδιαίτερα και κατά προτεραιότητα για εκπαιδευόμενους που προέρχονται από μη προνομιούχα κοινωνικά στρώματα, τόσο για την ανάδειξη και την άμβλυση των κοινωνικών επικαθορισμών και εμποδίων όσο και την ανάπτυξη προσωπικών στρατηγικών ή «καλών πρακτικών» για την υπέρβασή των κοινωνικών εμποδίων. Έτσι, αναδεικνύεται η προτεραιότητα που έχουν ομάδες που εκτίθενται σε διαδικασίες διάκρισης και κοινωνικού αποκλεισμού από την εκπαίδευση και την απασχόληση.